

Đức Bà Từ Cung Hoàng Thái Hậu Ngô Đạo Cao Đài

QS TS Nguyễn Thanh Bình
Sưu Tầm

Đức Từ Cung hay Đoan Huy Hoàng Thái Hậu sinh ngày 27-1-1890 mất ngày 9-11-1980. Đức Bà là thiếp của Vua Khải Định và là mẹ Vua Bảo Đại vừa là Hoàng Thái Hậu vừa là Mẫu Thân của Hoàng Đế cuối cùng triều đại nhà Nguyễn trong lịch sử Việt Nam. Đức Bà là Hoàng Thái Hậu cuối cùng của triều đại Nhà Nguyễn cũng như của nền Quân Chủ Chuyên Chế Việt Nam.

Đức Từ Cung (Đoan Huy Hoàng Thái Hậu)

Xuất thân

Đức Từ Cung Thái Hậu sinh năm 1890, tên thật là Hoàng Thị Cúc. Bà Cúc là người thuộc dòng họ Hoàng Văn, ở làng Mỹ Lợi, Phú Lộc, Thừa Thiên-Huế, vốn có truyền thống đỗ đạt và làm quan to. Dù cha bà là ông Hoàng Văn Tích giữ chức Tri huyện nhưng gia cảnh lại khó khăn.

Căn cứ theo gia phả của họ Hoàng Văn, khi bà La Thị Huân, vợ ông Tích hạ sinh cô con gái Hoàng Thị Như, bà La Thị Sơn đã được em rể Tích đón đến phụ giúp việc nhà. Oái oăm thay, chị vợ và em rể lại “tư tình”, kết quả của mối tình vụng trộm này là bà Hoàng

Thị Cúc. Hồ then trước em gái, bà Sơn đã để con gái cho ngài Tri huyện nuôi, còn mình thì về quê, rồi kết hôn với một người đàn ông khác. Ông Tích qua đời sớm, anh trai cả Hoàng Trọng Khanh đã nhận nhiệm vụ nuôi dưỡng các em. Với bản tính ham mê cờ bạc, ông Khanh đã bán các em gái cho những nơi quyền quý. Bà Hoàng Thị Cúc đã nhập cung làm nữ hầu cho hai bà Thánh Cung và Tiên Cung, vợ góa của vua Đồng Khánh.

Vận Đồi Cuộc Đời

Với vẻ đẹp sắc sảo, cung nữ Hoàng Cúc đã nhanh chóng lọt vào mắt xanh của Hoàng Tử Bửu Đảo, con trai cả của bà Tiên Cung, lúc bấy giờ đang nhậm chức Phụng Hóa Công. Mặc dù kết hôn với con gái của đại quan đầu triều Trương Như Cương đã lâu nhưng lại không có con. Nhân một lần vào vấn an mẹ, Hoàng Tử Bửu Đảo đã “tư thông” với thị nữ Hoàng Thị Cúc. Khi người cung nữ này mang thai, đã nhận đó là con của Phụng Hóa Công. Thế nhưng, theo một số tài liệu, cả triều đình Nguyễn lúc đó đều biết, Phụng Hóa Công vốn bất lực, không ham gần gũi đàn bà, chỉ thích đàn ông, nên việc bà Cúc khẳng định đã có thai với vị Hoàng tử gây ra làn sóng dị nghị. Trải qua bao lần bị ép cung tra khảo, thậm chí phải nằm úp bụng bầu xuống đất và chịu đòn roi, bà Hoàng Thị Cúc vẫn nhất mực nói rằng đó là con của Phụng Hóa Công. Năm 1913, bào thai trong bụng đã chính thức chào đời, được đặt tên là Nguyễn Phúc Vĩnh Thụy.

Đức Từ Cung và vua Bảo Đại khi còn nhỏ

Năm 1916, Phụng Hóa Công Bửu Đảo đăng cơ, lấy niên hiệu là Khải Định. Nhờ giọt máu rồng, cung nữ năm nào được phong làm Tam Giai Huệ Tân và sau đó là Nhị Giai Huệ Phi vào năm 1918.

Sau này, khi Vĩnh Thụy lên ngôi Hoàng đế, lấy niên hiệu Bảo Đại, bà trở thành Đoàn Huy Hoàng Thái Hậu nhưng người đời vẫn quen gọi là Đức Từ Cung.

Thời thơ ấu Đức Bà không được học, sau khi được tiến vào Tiềm để rồi được chức vị cao dưới thời Khải Định, Đức Bà đã có ý thức phấn đấu học tập. Đức Bà đọc và viết được chữ Hán và chữ Quốc ngữ. Tất cả những nghi lễ cúng kỵ phức tạp trong Nội cũng như ở các lăng miếu Đức Bà đều thành thạo.

Mẫu Tử Xa Cách

Do xuất thân nghèo hèn nên Hoàng Thị Cúc bị mẹ chồng khinh nhờn. Sau khi Bà Cúc sinh nở, Tiên Cung đón cháu về cung của mình chăm sóc, cách ly hoàng tử với mẹ đẻ. Niềm an ủi duy nhất của Bà là lo xem sở thiện sẽ nấu món gì cho hoàng tử ăn và phải đảm bảo sao cho các món ăn đủ chất nhất. Vĩnh Thụy trở thành Thái Tử có lẽ là niềm tự hào vô bờ của Bà Cúc. Tuy nhiên, từ năm 1922, Đông Cung Thái tử sang Pháp du học 10 năm, quả thực nỗi nhớ con đã dày vò Bà đắng đắng. Thêm vào đó là sự vô tâm của người chồng, với Khải Định, Bà chỉ như vợ hờ, bởi nhà vua còn có bà Hồ Thị Chỉ, con gái Thượng Thư Hồ Đắc Trung, được cưới làm vợ theo nghi lễ của một Hoàng Hậu và được phong Nhất Giai Ân phi.

Mẹ Chồng và Nàng Dâu

Năm 1932, con trai yêu quý Vĩnh Thụy (Bảo Đại về nước là niềm hạnh phúc lớn lao trong người mẹ Hoàng Thị Cúc. Khi Bảo Đại ngỏ ý muốn kết hôn với Nguyễn Hữu Thị Lan (tức Nam Phương Hoàng Hậu), Đức Từ Cung tỏ ra lo ngại bởi bà Lan theo Công Giáo, sẽ không hợp với các phong tục cúng tế truyền thống của Hoàng Gia, nhất là lo giỗ các vua. Sự lo lắng này là hợp lý bởi bản thân bà đến tận năm tháng cuối đời, mặc cho cuộc sống khó khăn nhường nào, thậm chí phải bán dần từng món đồ trang sức, thì Đức Bà vẫn làm tròn phận sự của mình với tổ tiên nhà họ Nguyễn, dầu không được long trọng như xưa. Và nỗi lo đã thành sự thật, là nguồn cơn cho sự bất đồng giữa mẹ chồng với nàng dâu. Ngược lại, tình nhân Mộng Điệp của vua Bảo Đại lại rất được lòng Hoàng Thái Hậu bởi chăm lo chu đáo việc cúng bái tổ tiên, nên được giao áo mũ để thay mặt Nam Phương thực hiện các nghi lễ.

Tuy nhiên, khi hay tin Hoàng Hậu tạ thế năm 1962, Đức Từ Cung đã vì thương xót mà khóc rất nhiều. Theo lời kể của bà Lê Thị Dinh, cung nữ trung thành nhất của Thái Hậu, Đức Bà Từ Cung (Hoàng Thị Cúc) đã lo lắng mà lo sợ rằng “Hoàng Hậu Nam Phương mất rồi, vậy ai nuôi các hoàng tử, công chúa? Các cháu của Đức Bà sẽ sống ra sao”.

Hoàng Hậu Nam Phương, Thái Tử Bảo Long, Đức Từ Cung và Vua Bảo Đại

Lá Rụng Về Cội

Dù chiến tranh ác liệt đến mấy, Đức Bà Từ Cung vẫn luôn bám lấy mảnh đất quê hương. Trong thời kỳ chiến tranh, vào các năm 1968, 1972, 1975, chính phủ Sài Gòn đã đưa máy bay ra Huế mời Đức Bà vào để tránh bom đạn. Nhưng lần nào Đức Bà cũng trả lời rằng: “Đồng bào còn đây, xã tắc còn đây, sống chết gì tôi cũng ở đây. Xin cảm ơn!”

Trong trận tết Mậu Thân năm 1968, bom đạn rung chuyển xứ Huế, nhiều người đi chạy nạn nhưng Đức Bà vẫn không một lần rời gót khỏi nơi đây, mặc cho bom rơi đạn nổ quanh nhà 145 Phan Đình Phùng (Huế), suốt ngày người ta vẫn thấy Đức Bà ngồi dưới cầu thang tụng kinh cầu nguyện cho chiến tranh sớm chấm dứt, cầu cho quốc thái dân an.

Tất cả những bộ trang phục của vua và Đức bà đã từng mặc, rồi những bảo vật của cung đình, cựa Thái Hậu vẫn giữ gìn và trân quý cho đến lúc nhắm mắt xuôi tay. Tuy nhiên, Đức Bà Từ Cung đau lòng khôn xiết khi Bảo Đại và các hoàng tử, công chúa cũng không giữ liên lạc với mình.

Đến mùa thu năm 1980, Đức Bà bệnh nặng, biết mình không thể sống thêm được nữa, Đức Bà cho người mời đại diện Chính quyền thành phố Huế đến và nói: “Tôi vốn xuất thân trong một gia đình nghèo, không có tài sản chi hết. Tất cả những gì tôi có hôm nay đây đều là của nhà Nguyễn. Nay nhà Nguyễn không còn nữa thì đây là tài sản của nhà nước. Tôi xin bàn giao cho các ông”.

Ông Nguyễn Vương, Chánh văn phòng UBND thành phố Huế lúc ấy thay mặt chính quyền cảm ơn bà. Nhờ quyết định cuối cùng của Đức Bà mà ngày nay nhà 145 Phan

Đình Phùng trở thành di tích do nhà nước quản lý - kỷ niệm cuối cùng của Đức Bà Hoàng Thái hậu cuối cùng của Việt Nam.

Sức khỏe yếu dần, Đức Bà qua đời vào tháng 11 năm 1980, hưởng thọ 91 tuổi trong nỗi cô đơn bởi xa cách con cháu. Đức Bà Từ Cung được an táng gần Ứng Lăng (Lăng Khải Định) tại xã Hương Chữ, Hương Thủy, Thừa Thiên-Huế. Căn nhà số 145 đường Phan Đình Phùng mà Đức Bà đã ở những ngày cuối đời hiện nay đã được tu bổ trở thành điểm tham quan cho khách du lịch.

Ở Huế khi Đức Bà qua đời không có ai đủ tư cách thừa kế gia sản cho nên ngôi nhà của bà và các hiện vật bên trong được giao cho Trung Tâm Bảo Tồn di tích Cố Đô Huế quản lý.

Sở hữu thần thái nghiêm nghị khiến nhiều người nể sợ nhưng thực chất Đức Bà Từ Cung là một người nhân hậu. Với tấm lòng yêu nước, gắn bó quê hương, bà vẫn luôn được yêu mến. Bước vào cấm thành với địa vị cung nữ, trở thành Hoàng Thái Hậu rồi lại phải rời cung với tư cách một người dân thường, sống những ngày cuối đời trong cô đơn cuộc đời bà nhiều lắm những trái ngang.

Căn nhà số 145 đường Phan Đình Phùng mà Đức Bà Từ Cung đã ở những ngày cuối đời

Đức Từ Cung Gặp Đạo

Sự ngộ Đạo của Mẹ Bảo Đại là Đức Bà Từ Cung Thái Hậu có một trường hợp rất đặc biệt.

Trong một giấc chiêm bao Đức Bà nằm mơ thấy có 12 Tiên Ông mặc áo rộng trắng đội mũ cao đến độ bà, khuyên Đức Bà lập công bồi đức, làm con Đức Thượng Đế mà phổ độ nhơn sanh cho kịp kỳ Hội Long Hoa Đại Hội.

Đức Bà cho mời nhiều Đốc Sư, Tướng Số ở Cổ Đô Huế để đoán điềm chiêm bao, nhưng không ông nào bàn vừa ý Đức Bà. Sau đó, có người mách, xin Đức Bà dời ông Khâm Châu Thánh Thất Đạo Cao Đài Thừa Thiên hỏi thử ý kiến. Ông Giáo Hữu Thượng Đồi Thanh được mời vào Điện Thái Hòa đoán mộng.

Sau khi nghe Đức Bà trình bày đầu đuôi, ông Khâm Châu Đồi quả quyết 12 vị Tiên ông đó là 12 vị Thời Quân (Thập Nhị Thời Quân, Hiệp Thiên Đài) trong Đạo Cao Đài. Ông Khâm Châu Đồi đem Pháp Chánh Truyền và các sách vở Đạo Cao Đài ra, giải rõ nơi khoản nói về Đạo Phục của Thập Nhị Thời Quân nói rõ lối ăn mặc, dây Sắc Lệnh.... Đức Bà liền tin ngay là đúng với điềm báo mà Đức Bà đã thấy trong giấc chiêm bao.

Đức Bà viết thư ngỏ ý với vua Bảo Đại để bà nhập môn vào Đạo Cao Đài. Vua Bảo Đại trả lời Mẹ đi trước con, đường Đạo ấy con sẽ nối theo sau. Hẹn một ngày lành, Đức Bà xin nhập môn tại Hoàng Cung, có một số Hoàng Tộc cùng theo Đạo ngày hôm ấy.

Đức Hộ Pháp và các vị Thập Nhị Thời Quân Cúng Đại Đàn (TTTTN)

Thiên Phong Phẩm Phối Sư

Mãi đến ngày rằm tháng 11 năm Tân Hợi (dl 1-1-1972), trong Đàn Cơ ở Cung Đạo Tòa Thánh Tây Ninh, Đức Lý Giáo Tông ân phong cho Đức Bà Phẩm Phối Sư.

Xin sao trích lục đoạn một phần Thánh Giáo ấy:

“Ngài Hiến Đạo bạch:

- Hội Thánh Lương Đài kính cẩn cầu xin Đức Ngài từ bi ban phẩm vị cho Bà Từ Cung Đoàn Huy Hoàng Thái Hậu.

- Đức Lý Giáo Tông dạy: vì có lời yêu cầu của Khâm Châu Đạo Thừa Thiên, Lão đặc cách phong chức **Phối Sư** cho Bà Từ Cung”.

Vì thời cuộc mãi bất ổn nên Đức Bà Từ Cung chưa vào Tòa Thánh thăm viếng Hội Thánh được và vì tuổi đã quá cao Đức Bà đã qui vị tại Cố Đô Huế.

Việc Đức Từ Cung theo Đạo Cao Đài đánh dấu một chuyển biến quan trọng về tín ngưỡng của toàn dân Việt Nam. Một số đông tăng vị Đại Đức từ Bắc chí Nam cũng sẽ hưởng ứng theo người chủ tinh thần của mình từ ngót thế kỷ nay.

Đức Bà Từ Cung Hoàng Thái Hậu Thân Mẫu Đức Quốc Trưởng Bảo Đại rất thận trọng và tế nhị trong việc xin Hội Thánh Cao Đài cho Đức bà được nhập môn Cầu Đạo Cao Đài.

Đúng theo Nghi lễ của Hoàng Triều, Đức Bà Từ Cung Hoàng Thái Hậu chỉ định cho Ban Nghi Lễ Hoàng Triều Từ Huế mang theo số tiền Mười ngàn đồng (10.000) lên tận Tòa Thánh Tây Ninh hiến công quả cho Hội Thánh Cao Đài và xin cho Đức Bà Nhập Môn Cầu Đạo.

Ngài Quyền Ngọc Chánh Phối Sư liền chỉ thị cho Hộ Viện nhận thu số tiền và cấp giấy Ban Khen đúng theo thủ tục thường lệ.

Còn Lễ Viện thì cấp Sớ Cầu Đạo nhưng Đức Bà Từ Cung chỉ nhận Tờ Ban Khen, còn Sớ Cầu Đạo thì Đức Bà không dám nhận vì Đức Bà chưa Lập Thệ Nhập Môn. Một bài học đích đáng cho Lễ Viện Tòa Thánh Tây Ninh đã quên đi Luật Lệ thu người mới Nhập Môn vào Đạo.

Vì thế Đức Bà Từ Cung đã phải cho Ban Nghi Lễ Hoàng Triều đến tận Thánh Thất Huế Kiến diện Hiền Huỳnh Giáo Hữu Thượng Đoài Thanh, Khâm Châu Đạo Thừa Thiên Huế, và Ngài Khâm Châu đã nhờ Ban Nghi Lễ về trình lên Đức Bà ấn định ngày giờ đến tận Hoàng Cung lập thệ cho Đức Bà. Có lẽ vì quá Tôn kính Đức Bà mà quên đi Luật Lệ của Đạo là đương sự phải đến Thánh Thất hoặc ở Tư Gia có thờ Thiên Nhãn mới được Nhập Môn lập Minh Thệ trước Thiên Bàn.

Đức Bà rất cẩn thận là trước khi Nhập Môn Cầu Đạo Bà viết thư báo cho con là cựu Đức Quốc Trưởng Bảo Đại để cho ý kiến và Đức Quốc Trưởng Bảo Đại gọi con là Thái Tử Bảo Long lên cho xem thư của Bà Nội thì Đức Quốc Trưởng và Thái Tử Bảo Long đều

hân hoan đồng ý để Đức Bà nhập môn vào Đạo Cao Đài cũng như trước đây Đức Quốc Trưởng cũng nhờ Đức Hộ Pháp làm Cố Vấn vậy.

Điều đáng ghi nhớ là Đức Bà rất tôn trọng Hội Thánh Cao Đài Tòa Thánh Tây Ninh nên Đức Bà chỉ thị Ban Nghi Lễ Hoàng Triều phải chung lo một Bàn Hương Án và Khâm Châu Đạo đến thì Ban Nghi Lễ Tiếp đón đưa vào Hoàng Môn rồi báo cho Đức Bà kịp mặc Bộ Triều Phục để ra chào mừng cùng rước Ông Khâm Châu Đạo vào Hoàng Cung.

Đức Bà quỳ trước Bàn Hương Án vòng tay mời Ông Khâm Châu Đạo “Chủ Lễ” lập Minh Thệ đúng theo nghi thức của Đạo.

Sau khi Lập Thệ xong, Đức Bà đồng dục tuyên bố: “Hôm nay Tôi là một Tín Đồ Đạo Cao Đài”, và tiếp theo là Đức Bà rất hân hoan nhận Sớ Cầu Đạo. Một tiệc cơm thân mật thiết đãi Ông Khâm Châu Đạo và Phái Đoàn Đạo rất là tươm tất trang trọng.

Đức Bà cùng Ban Nghi Lễ Hoàng Triều tiễn đưa Hiền Huynh Giáo Hữu Khâm Châu Đạo và Phái Đoàn ra tận xe trở về Thánh Thất.

Trân Trọng

Midland ngày 22 tháng 11, 2019
QS TS Nguyễn Thanh Bình
Ban Thế Đạo Hải Ngoại
Tòa Thánh Tây Ninh
Sưu Tầm